ברטנורא על מסכת טבול יום

פירוש רבי עובדיה מברטנורא

geulaquiz.com

פרק א

א **המכנס חלות.** שמפרישין מן העיסה, ונתן מהם הרבה זו על זו עד שנדבקו זו בזו, ודעתו היה מתחילה להפרידן זו מזו:

ונשכו. שנדבקו כל כך עד שכשבא להפרידן נושכות זו מזו, כלומר שנתלש מקצת מאחת מהן ועולה עם חברתה:

בית שמאי אומרים חיבור בטבול יום. ואם נגע טבול יום באחת מהן, נפסלו כולן כאילו הן גוף אחד. דטבול יום פוסל בתרומה, וחלה דין תרומה יש לה:

ובית הלל אומרים אינו חיבור, כיון דדעתו להפרידן. ואותה שנגע בה הטבול יום פסולה, והשאר טהורות:

מקרצות. חתיכות של עיסות שנחתכו ונתלשו מעיסות הגדולות, קרויות מקרצות. לשון קרץ מצפון בא בא (ירמיה מ״ו). וכל הני דחשיב הכא. אפלוגתא דבית שמאי ובית הלל דסיפא קיימי. והא דלא חשיב חלות בהדייהו, משום דחלות לבית הלל אינן חיבור לא בטבול יום ולא בשאר טומאות, אבל הני דוקא בטבול יום פליגי, אבל בשאר טומאות מודים, כדקתני סיפא:

חמיטה. עוגה דקה:

עד שלא קרמו בתנור. דכיון שנדבקו כשהן עיסה, הרי צורתן נפסדת אם מניחן מדובקין, הלכך ודאי עתיד להפרידם:

וקולית של מים. הקצף והרתיחה שעולה במים, קולית שמה. ואם נגע טבול יום באותה רתיחה, לבית הלל לא הוי חיבור ולא נפסלו המים:

מחולחלת. כשהרתיחה חלולה מתחתיה ואינה נוגעת במים אלא בקצותיה:

הראשונה. שרתיחה ראשונה של גריסין אינה מודבקת על הגריסין:

ר׳ יהודה אומר אף ברתיחה של אורז. נמי פליגי בית שמאי ובית הלל אי הוי חיבור לטבול יום, ואי נגע ברתיחה כאילו נגע באורז:

ומודים. בית הלל:

בשאר כל הטומאות. דהוי חיבור:

בין קלות בין חמורות. קלות ראשון לטומאה. חמורות, אב הטומאה. ודוקא בטבול יום פליגי, לפי שכבר עלה מטומאתו ואינו חסר אלא הערב שמש:

ב **המכנס חלות.** זו על גבי זו:

על מנת שלא להפריש. שלא להפרידן זו מזו:

משקרמו בתנור. דמאחר שאין צורתן נפסדת ונשארין רקיקין כמו שהיו, הוא מניחן מדובקין ושוב אין מפרידן זו מזו לעולם:

ושל שמז לעולם. בין חדש בין ישן:

טופח. מין קטנית. ורמב״ם אומר, שהוא שקורין לו בערבי קורטמא״ן. ואין הלכה כר׳ יהודה:

טמאים בטבול יום. משום סיפא דתני ואין צריך לומר בכל הטומאות, נקט טמאים אצל טבול יום, ואע״ג דלא שייך טומאה גבי טבול יום, לפי שאינו מטמא אלא פוסל בתרומה בלבד:

ג **מסמר שאחר הככר.** בצק הבולט מן הככר של לחם כמין מסמר, ויש שעושין אותו כך לסימן.

וגרגיר מלח קטן. שנדבק בככר ונאפה עמו.

והחרחור. שנשרף הלחם פחות מעובי אצבע סביבותיו. חרחור, לשון נחר מפוח מאש (ירמיהו ו׳:כ״ט):

ר׳ יוסי אומר. כל שהשרוף נאכל עם הככר, הוי חיבור. ואם נגע טבול יום בשרוף כאילו נגע בפת, ואי לא, לא הוי חיבור. ואין הלכה כר׳ יוסי:

ד **צרור שבככר.** שרגילים לשום צרור אבן בתוך הככר לסימן שלא יתחלף באחר, ופעמים שמשימין גרגיר של מלח גדול או תורמוס. כל הני לא חשיבי חיבור בלחם, ואם נגע אב הטומאה באחד מהן, לא הוי כאילו נגע בלחם עצמו. וכל שכן טבול יום שלא נפסל ככר של תרומה בכך:

והחרחור יותר מכאצבע. וכן כשנשרף מן הלחם ביותר מעובי אצבע, ונגע טמא או טבול יום בשרוף, לא הוי חיבור ללחם:

ר׳ יוסי אומר כל שאינו נאכל עמו. לא הוי חיבור. ולא משערינן בעובי אצבע כתנא קמא. ואין הלכה כר׳ יוסי:

ה **השעורה והכוסמת.** בזמן שאינן קלופים לא חשיבי מאכל אדם, שאין בני אדם אוכלין אותן בקליפתן, ודבר שאינו מאכל אדם אינו מקבל טומאה:

התיאה. שורש של חלתית:

והחלתית. בערבית כך שמה חלתית. וקורין להו בלע״ז ספיטיד״א:

והאלום. אמרו עליו שהוא שורש מין ממיני החלתית. וכל הני לא חשיבי מאכל אדם, ופעמים מערבין מהם מעט עם המזון:

אף אפונים שחורין. שאינן אלא לרפואה ואין עשויות למאכל אדם:

טהורים בטבול יום. כיון שטהר מטומאתו ואינו מחוסר אלא הערב שמש, אינו פוסל בכל אלה אם הם של תרומה. אבל בשאר טומאות חשיבי אוכל ומקבלות טומאה כשאר אוכלין. והלכה כחכמים:

הקצח. מין זרע שחור. ובלע״ז נייל״ו. ורגילין לתת ממנו בלחם:

והשמשום. כך שמו בערבי. ובא״י ממנו הרבה, ועושים ממנו שמן שומשמין:

פרק ב

א **משקה טבול יום.** כגון רוקו, מימי רגליו, דמעות עינו, ודם מגיפתו, וחלב האשה:

כמשקים שהוא נוגע בהן. כמשקים של תרומה שהוא נוגע בהן. דטבול יום פוסל בתרומה:

אלו ואלו. משקים היוצאים מגופו ומשקה תרומה שנגע בהן, אין מטמאין את הקודש, אבל מיפסל פסיל ליה:

בין קלין בין חמורין. קלין שרץ, חמורין זב:

תחילה. ראשון, ועושין שני, והשני עושה שלישי:

חוץ מן המשקה שהוא אב הטומאה. כגון זובו של זב ומעינותיו:

ב **המשקים פסולים.** דטבול יום פוסל את התרומה בלבד, וטמויי לא מטמא ואפילו משקין, דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה חוץ מן הטבול יום. הלכך, הקדרה טהורה, דמשקין שנגעו בטבול יום אפילו אוכלים לא מטמאי, וכל שכן כלים:

ואם היה משקה חולין הכל טהור. דטבול יום טהור לחולין ולמעשר:

ואם היו ידיו מסואבות הכל טמא. דידים פוסלות את התרומה, וכשנטמאו המשקים מחמת ידים חזרו להיות תחילה ומטמאין כלים:

שספק טבול יום פוסל את התרומה. כגון שתי ככרות לפניו, ספק נגע ספק לא נגע, בכהאי גוונא בידים טהור, ובטבול יום פסול:

ג **המקפה.** תבשיל קפוי ועב. כגון דייסא או גריסין של פול:

והשום והשמן. נתונים בו לתבלין:

נגע טבול יום במקצתן פסל את כולם. דמקפה עיקר, וטבול יום פוסל בתרומה. ואע״פ שלא נגע אלא בשום של חולין, חשוב חיבור:

ואם היה השום מרובה. יותר מן המקפה של חולין:

הולכין אחר המרובה. ודין הכל כדין תרומה. ואם נגע במקצתם, פסל את הכל:

אימתי. כלומר במה אמרנו אם היה השום מרובה ונגע במקצת הוא פוסל את הכל, בזמן שהשום מכונס בקערה, והוא גוף אחד כמין גוש עפר:

אבל אם היה מפוזר במדוכה. שחלקיו מפורדים זה מזה בתוך המדוכה, ונגע בו טבול יום, אז טהור, כלומר לא פסל אלא מקום מגעו בלבד, שכיון שהוא מתכוין בשעה שכותש להפריד חלקיו, לא חשוב חיבור:

ושאר כל הנדוכין שדכן במשקין. כמו שעושין לחטין, כשדכין אותן במדוכה מזלפים עליהם מים:

או דברים שדרכן לדוך במשקין ודכן שלא במשקין והן גוש בקערה הרי הן כעיגולי דבלה. דאם נגע טבול יום במקצתן, לא פסל את כולן. כך מצאתי בפירוש רבותי. ורמב״ם מפרש, ושאר כל הנדוכין שדכן במשקין. [כלומר, וכן שאר כל הנדוכים שדכן במשקין] דינם כשום. שאם נגע טבול יום במקצתו כשכותש אותו [במדוכה], לא פסל אלא מקום מגעו, מפני שהוא רוצה בפיזורו. ואם נגע בו כשנעשה גוש בקערה, הוי חיבור, וכשנגע במקצת פסל את הכל:

אבל את שדרכן לדוך במשקין. גרסינן לפי פירוש רמב״ם:

ודכן שלא במשקין. אע״פ ששם אותו גוש בקערה, הרי הן כעיגולי דבילה, דאמרינן דכי נגע במקצתו לא נטמאו כולן, בריש פרק ב׳ דתרומות:

ד **המקפה והחמיטה.** דרכן היה להניח החמיטה, שהיא עוגה דקה כמין רקיק, בתוך המקפה:

חיבץ. היינו שעירב המקפה והחמיטה עם השמן, ומכל מקום השמן ניכר. והא דפסיל בכל מקום שהילך השמן, לפי שאין יכולין להפרידו מן המקפה ומן החמיטה:

ה **בשר הקודש שקרם עליו הקיפה.** קפאו עליו התבלין והמרק ושומן הבשר, שנימוח ונעשה הכל כמין קרום:

החתיכות מותרות. דלא הוי הקרום חיבור:

וכל העולים עמה. חשיב מחובר לה. והשאר טהור:

שניהם חיבור. ובין שנגע בקיפה בין שנגע בחתיכות, פסל הכול. ואין הלכה כר׳ יוחנן בן נורי:

על גבי פרוסות. של לחם שמניחין על הקטניות:

מעשה קדירה בקטניות. כלומר, קטניות שנתבשלו בקדירה ודרכן להתבקע, וכשמתבשלות יפה מתחברות ונעשות כמין גוש. ויש שגורסין, מעשה קדירה וקטניות:

הרי אלו ימנו. אם נגע שרץ באחד מהן, הרי הוא ראשון. והגוש הסמוך לו שני, והאחר הסמוך לשני שלישי בתרומה:

שניהן חיבור זה לזה. ואם נגע טבול יום באחד מהן, נפסל חבירו. ואין הלכה כר׳ יוחנן בן נורי:

ו **חבית ששקעה.** חבית של יין של תרומה שנפלה לתוך הבור, ושקעה בתוך היין שבבור, והיין שבבור חולין, וצף למעלה על פי החבית:

ונגע וכו׳ אם שלשל ידו לתוך פי החבית מן השפה ולפנים הרי זה חיבור. ונפסל כל היין שבחבית, ואפילו לא היתה החבית מתחילתה מלאה לגמרי מן היין של תרומה:

מן השפה ולחוץ. שלא הכניס ידו לתוך פי החבית, אע״פ שנגע ביין של בור שכנגד פי החבית, אפילו הכי אינו חיבור:

אפילו על גבה רום קומה. שעלה יין שבבור על פני החבית רום קומת. אדם, אם נגע כנגד פיה הוי חיבור. ואין הלכה כר׳ יוחנן בן נורי:

ז **מפיה ומשוליה טמאה.** מפיה טמאה, הואיל וכל היין שלמטה נעשה בסיס לעליון, הוי חבור. ומשוליה נמי, הואיל וכל היין נמשך אחר הנקב, הוי חיבור:

אבל נקבה מצדה מכאן ומכאן טהורה. ואין פסול אלא מה שנגע, ויעלה באחד ומאה. ואין הלכה כר׳ יהודה:

ונגע טבול יום בקילוח. הקילוח לבד נפסל, דניצוק אינו חיבור, והויא לה תרומה טמאה שנתערבה בטהורה, ותעלה באחד ומאה, כתרומה בחולין. ובהא אפילו רבנן מודו, דקילוח לא חשיב חיבור. לכלים, כמו הנקב שבצדה לחבית. ואע״ג דמשקין אין להם טהרה מטומאתן, היינו דלא סלקא להו השקה במקוה כמו למים, אבל מטעם ביטול, בטלים הם באחד ומאה. ודוקא במגע טבול יום בטלים המשקין, משום דטבול יום פוסל ואינו מטמא. אבל בשאר טומאות, קא הדר מה שבקילוח ומטמא כל מה שבכלי במגע:

ח **בעבוע שבחבית.** כשמצרפין כלי חרס בכבשן יוצאין בדפנותיהן כמין אבעבועות, שיש להן שתי דפנות, אחת לצד פנים של חבית ואחת לצד חוץ, וחלול באמצע, ופעמים שיש באותו בעבוע שתי נקבים, אחד בדופן הבעבוע של צד פנים שהוא לצד חלל החבית, ואחד בדופן של צד חוץ, וכשהחבית מלאה משקים, נכנס המשקה דרך הנקב שבדופן הפנימי ומבצבץ ויוצא דרך הנקב שבדופן החיצון. ואם הנקבים שבשתי דפנות הבעבוע הן מכוונים ומפולשים זה כנגד זה, או אפילו אינן מכוונים אלא שהיה הנקב שבדופן הפנימי למטה לצד שולי הכלי והנקב שבדופן החיצון מלמעלה, אם היתה אותה חבית מונחת באוהל המת ומוקפת צמיד פתיל בפיה ואינה מוקפת בנקבים של הבעבוע, או שנגע אב הטומאה במשקה שבנקב החיצון, נטמאו כל המשקים שבחבית. אבל אם הפנימי מלמעלן והחיצון מלמטן, נהי דבאוהל המת מיטמא, שאוהל הטומאה נכנס לתוך החבית דרך הנקבים, באב הטומאה מיהא טהור, דאם נגע אב הטומאה במשקין שבנקב החיצון שבבעבוע מלמטן, מאחר שהפנימי מלמעלן, הוי ליה כניצוק וקטפרס, ולא הוי חיבור:

פרק ג

א **כל ידות האוכלים.** העוקצים שהאוכל נתלה בהן כשרוצין לתלותו, ואדם אוחז בו כשרוצה לאכול הפרי:

שהם חיבור באב הטומאה. שאם אב הטומאה נגע בהן כאילו נגע בפרי עצמו:

חיבור בטבול יום. אם הוא יד לפירות של תרומה, ונגע טבול יום באותו היד, נפסלו הפירות של תרומה:

שנפרס. לשון פרוסה. ואית דגרסי שנפרם, לשון ובגדיו לא יפרום (ויקרא כ״א:י׳):

ומעורה. מחובר:

אם אוחז בגדול בפרוסה הגדולה, והפרוסה הקטנה עולה עמה ואינה נפסקת מכל וכל:

הרי הוא כמוהו. אם נגע טבול יום באחד, נפסל השני:

ר׳ נחמיה אומר בטהור. כלומר, באותו שלא נגע בו טבול יום משערין, בין שהוא גדול בין שהוא קטן, אם אוחז בו והטמא עולה עמו, שניהם טמאים:

וחכמים אומרים בטמא. משערין, אם אוחז בטמא והטהור עולה עמו. והלכה כחכמים:

ושאר כל האוכלים. כגון מיני ירקות:

את שדרכו לאחוז בעלה. כשבא לטלטלו, אוחזים אותו בעלה, ואם לא יפסק הירק ויפול כשאוחזים אותו בעלה, הוי חיבור, ואי לא, לא הוי חיבור, בין אם נגע טבול יום בעלה בין נגע בירק עצמו:

ב **ירק של תרומה.** שנתנו בקערה או באלפס:

וביצה טרופה בקערה. שנתערב החלבון והחלמון יחד, ונתונה על גבי הירק:

ונגע טבול יום בביצה. אע״פ שהיא חולין, דאין שייך תרומה בביצה, וטבול יום אינו פוסל בחולין. אפילו הכי הוי חיבור, ונפסל הירק כאילו נגע בו. ומיהו לא פסל אלא הקלח שכנגד מגע ידו, ושאר הקלחים טהורים:

כל הסדר העליון. קלחים העליונים שהביצה על פניהם. ואין הלכה כר׳ יוסי:

אם היה כמין כובע. שמחמת הבישול נתנפחה הביצה ונעשית כמין כובע על הירק וחלולה תחתיה:

ג **לפס.** כמו אלפס, כעין מחבת שעושין בה התבשיל. וביצה זו מתבשלת עם התרומה שנפסלה בטבול יום:

מן השפה. של אלפס ולפנים. חשוב החוט של ביצה חיבור, ואם נגע שם טבול יום, הכל טמא. אבל החוט היוצא משפת האלפס ולחוץ לא הוי חיבור:

וכל שנקלף עמו. היינו מה שעולה עם החוט, הוי חיבור ולא יותר. רבי יוסי לקולא. והכי מוכח בתוספתא. ואין הלכה כר׳ יוסי:

וכן בקטניות. דינם כדין הביצה:

ד **אינה נפסלת בטבול יום.** דבתר עיסה אזלינן ולא בתר שאור, אע״ג דאסורה לזרים:

שהוכשרה במשקה. שלתת החיטין במים:

ונלושה במי פירות. ומי פירות אין מכשירין, והעיסה שנלושה בהן אם לא הוכשרה תחילה, אינה מקבלת טומאה:

פסל את כולה. דמי פירות עושין העיסה חיבור:

לא פסל אלא מקום מגעו. קסבר ר׳ עקיבא, דכיון דמי פירות אין מכשירין ולא מייתי להו לידי טומאה, רואין אותן כאילו אינן, ולא פסל אלא מקום מגעו. והלכה כר׳ עקיבא:

ה **פסל את כולו.** קסבר שמן מכשיר ומחבר:

לא פסל אלא מקום מגעו. דשמן אינו מחבר, וקאי כל קלח וקלח באפי נפשיה:

ו **שנגס.** שמהפך האוכל בפיו. לשון מגיס בקדרה:

ונפל. האוכל עם לחלוחית הרוק שבו, על בגדיו ועל ככר של תרומה:

טהור הככר. כלומר לא הוכשר לקבל טומאה. ואע״ג דרוק בעלמא מכשיר, שאני הכא דלא אחשביה לרוק ואינו לרצון, שהרי נפל על בגדיו, ופשיטא דלא ניחא ליה:

כל שהוא רוצה למרץ את גרעינתו. אם נתכוין למצוץ הלחות שבגרעין, ונפל הגרעין עם הרוק שבו על ככר של תרומה, הוכשר הככר ברוק שעל גבי הגרעין, דהא אחשביה:

זיתים נגובים ותמרים יבשות כל שאינו רוצה למרץ גרעינתו. לא הוחשב המשקה ההוא ואינו מכשיר:

אחד טהור ואחד טבול יום כאלו. כלומר שניהם שוין בדין זה:

ר׳ מאיר אומר אלו ואלו. בין רטובות בין יבשות:

טמאים בטבול יום. כדמפרש טעמא, דמשקין של טמא מכשירים ומטמאין אפילו שלא לרצון, וטבול יום כטמא לדין זה. ורבנן חשבי ליה לטבול יום כטהור. והלכה כחכמים:

פרק ד

א **אוכל מעשר.** מפרישין ממנו תרומת מעשר בטהרה. דטבול יום וידים שניות הן, ומעשר ראשון כחולין הוא חשוב, ואין שני עושה שלישי בחולין. ואע״ג דהאי מעשר טבול לתרומת מעשר שבו, לענין שני ושלישי הטבל כחולין, הלכך כשמפרישין ממנו תרומת מעשר אחר כך הויא טהורה:

ב **וקוצה לה חלה.** ואינו קוראה לה שם. דכל זמן שלא קראה לה שם הרי היא כחולין:

בכפישה או בנחותא. כלים שאינן מקבלים טומאה. ואצרכוה רבנן הכי, משום הכירא שלא תגע בה שוב, מאחר שקראה לה שם:

ומקפת. מקרבת לכלי אצלה:

וקוראה לה שם. שמצוה לתרום מן המוקף. ומוקף, לשון סמוך. כמו [ואין] מקיפין שתי חביות במסכת ביצה. ולא חשיב מוקף אלא אם כן הוי סמוך בשעת קריאת השם:

מפני שהיא שלישי. דטבול יום דין שני יש לו:

ג **לשין בה את העיסה.** לעיל אשמועינן טבול יום באדם, והכא אשמועינן טבול יום בכלי. דלא תימא בעריבה אסור דלמא אתי לאחלופי בטמאה:

ד **לגין.** כעין כד של עץ:

ומלאהו מן החבית. שיש בה מעשר טבל, היינו מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו:

תרומת מעשר משתחשך. כדי שיעריב שמשו של לגין ולא יפסול את התרומה. דאם היתה תרומה חלה מבעוד יום, היתה נפסלת בטבול יום:

הרי זה ערוב. לא אמר כלום. לפי שאין קונה עירוב אלא בסעודה הראויה מבעוד יום, וזה אינו ראוי עד הערב שמש:

נשברה החבית. מבעוד יום:

הלגין בטבלו. שבשעה שהיה ראוי שיקבע תרומה לא היה בעולם הדבר שנעשה תרומה עליו, הלכך לא חל עליו שם תרומה והרי הוא טבל:

נשבר הלגין. מבעוד יום:

החבית בטבלה. שלא חל שם תרומה על הלגין אלא משתחשך, ובאותה שעה לא היה בעולם:

ה **מחללים על פירות עם הארץ.** מחללים מעשר שני על פירות עם הארץ, ואין חוששין שמא הפירות של עם הארץ מעשר הן ונמצא מחלל מעשר במעשר:

חזרו לומר אף על המעות. של עם הארץ, מחללין פירות מעשר שני, ואין חוששין שמא מעות הללו של עם הארץ מעות של מעשר שני הן:

היוצא בקולר. בשלשלת. המלך תרגום ויתנוהו בסוגר (יחזקאל י״ט:ט׳), ויהבוהו בקולרין:

הרי אלו יכתבו ויתנו. ואע״ג שלא אמר תנו, ודאי בעי למימר כתבו ותנו, ואגב בעתותיה לא פסקיה למלתיה:

מפרש. מן היבשה לים:

בשיירא. במדבר. ארחת ישמעאלים (בראשית ל״ז:כ״ה), מתרגמינן שיירת ערבאי:

אף המסוכן. חולה הנוטה למות. והלכה כר׳ שמעון שזורי:

ו **הכדומין.** עץ גדול ערוך ויוצאין ממנו אונקליות אילך ואילך, ותולין באותן אונקליות צלוחיות של מים באויר כדי לצננן. ורמב״ם פירש, כמין זיר של ברזל ואונקליות סביבותיו, ובו מעלין הכלים שנפלו לבור:

האשקלונים. שנעשים באשקלון:

המעבר והמזרה והמגוב. כלים עשויין לנקות התבואה מן התבן ולהעביר התבן ממקום למקום. המעבר, יש לו שינים דומה ליד של בני אדם, ובו מעבירין התבן ממקום למקום. והמזרה, בו זורים החטין בגורן, לפיכך נקרא מזרה. ושיניו מרובות משיני המעבר. והמגוב, שיניו מרובות משיני המזרה, ובו בוררים התבואה אחר שזרו אותה במזרה:

ועל כולם אמר רבי יהושע וכו׳ בתוספתא מוכח דאכל הני מילי דמתניתין קאי ר׳ יהושע, מהאשה שהיא טבולת יום עד כאן. ומשום דר׳ יהושע קאי אכולהו, תנא הכא מילי טובא שאין ענינם לכאן:

דבר חדש חדשו סופרים. שאין הדעת נותנת שיהיה הדבר כן:

ואין לי מה להשיב. מפני מה אמרו כן:

ז **התורם את הבור.** של יין או של שמן:

על מנת שתעלה שלום. כשהתנה שלום סתם ולא התנה לענין מה, מסתמא לענין שבר ושפיכה קאמר, שעל זה אדם ירא בשעה שמעלה מן הבור:

אבל לא מן הטומאה. לפיכך אם נטמא, תרומתו תרומה:

אף מן הטומאה. דכשאמר שתעלה שלום, שתעלה בטהרה קאמר. ואין הלכה כר׳ שמעון:

נשברה אינה מדמעת. שלא חל עליה שם תרומה:

עד כדי שתתגלגל. כל זמן שלא נתרחקה מן הבור כל כך דאם תתגלגל תשוב לבור, לא עלתה שלום קרינן בה:

שהיה בו דעת להתנות. כלומר שהיה בדעתו וחשב בלבו להתנות, ושכח ולא התנה. ואין הלכה כר׳ יוסי: